

MŠVVaŠ SR, ŠPÚ, ŠIOV

**Návrh systémového modelu tvorby
kurikulárnych dokumentov
vrátane procesu ich periodickej
inovácie**

I. Kontext a teoretické vymedzenie problému

Kurikulárne dokumenty, konkrétne národné (štátne) kurikulá, zásadným spôsobom ovplyvňujú a usmerňujú proces výchovy a vzdelávania. Z toho dôvodu je potrebné venovať pozornosť aj ich zmenám a revíziám, lebo tie môžu mať ďalekosiahle dôsledky nielen pre samotný výchovno-vzdelávací proces, ale môžu mať aj závažné ekonomické, politické a sociálne dôsledky. Záleží nielen na výslednom rozsahu a hĺbke zmien a revízií, ale aj na spôsobe, akým sú tieto zmeny pripravované a následne realizované.

O kurikulárnej reforme v Slovenskej republike, ako o súčasť dlhodobého transformačného procesu, môžeme hovoriť až po roku 2008. Prijatie zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v roku 2008 vytvorilo legislatívne podmienky pre uskutočnenie kurikulárnej reformy, ako súčasť systémovej zmeny v slovenskom školstve. V tejto súvislosti je dosť dôležité poukázať na dve kľúčové skutočnosti. Prvá z nich sa týka širšieho medzinárodného kontextu, v ktorom sa nový školský zákon koncipoval a následne aj uplatňoval a uplatňuje. Tento širší medzinárodný kontext bol vytváraný členstvom Slovenskej republiky v Európskej únii a z toho vyplývajúcich záväzkov ako členskej krajiny tohto politického zoskupenia. Druhá skutočnosť sa týka reformných procesov, ktoré predchádzali prijatiu školského zákona.^{1, 2, 3, 4}

Etapa reformných procesov bola završená prijatím nového zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon). Z formálneho hľadiska predstavuje tento zákon skutočne historický reformný počin, pretože sa ním vytvorili legislatívne podmienky pre zásadnú zmenu historicky ustálenej podoby organizácie obsahu a zamerania výchovno-vzdelávacieho procesu. Túto zásadnú zmenu predstavoval dvojúrovňový model kurikula v podobe národného kurikula, ako rámcovo vymedzeného štátneho vzdelávacieho programu pre jednotlivé druhy škôl a typy škôl, a školského kurikula, ako konkrétnej školy v podobe školského vzdelávacieho programu.

Schválenie dvojúrovňového model kurikula poskytlo školám značnú autonómiu pri tvorbe školských vzdelávacích programov. Išlo o autonómiu, ktorá mala školám umožniť špecifikovať a modifikovať výchovno-vzdelávacie ciele a obsahy na lokálne podmienky. Táto kurikulárna autonómia bola daná hlavne možnosťou využívať tzv. disponibilné hodiny v centrálne stanovenom rámcovom učebnom pláne a možnosťou, resp. povinnosťou vytvárať pre každý vyučovací predmet učebné osnovy podľa centrálne vymedzených vzdelávacích štandardov.

Zaujímavé zistenia priniesli výsledky výskumného projektu APVV 0723-12 *Implementácia kurikulárnej reformy v základných školách v Slovenskej republike*, uverejnené v publikácii kolektívu autorov *Premeny školského kurikula*⁵. Sú v nej zahrnuté okrem iného aj niektoré

¹ PORUBSKÝ, Š. (ed.): *Škola a kurikulum. Transformácia v slovenskom kontexte*. Banská Bystrica: Belianum, 2014. 220 s.

² PORUBSKÝ, Š.: *Školské reformy na Slovensku v medzinárodnom historickom kontexte*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB 2012b.

³ BIRZEA, C. 1996. Reformní proces vo školství transformujících se zemí střední a východní Evropy. In: *Reformy školství ve střední a východní Evropě: Průběh a výsledky*. Praha: UIV.

⁴ KAŠČÁK, O., PUPALA, B. (Eds.). 2011: *Školy v průde reformem*. Bratislava : Renesans, 2011, 293 s.

⁵ KOSOVIČ, B. et al: *Premeny školského kurikula (slovenská a česká skúsenosť)*. Banská Bystrica: Belianum, 2016, s. 202.

čiasťkové výsledky výskumu týkajúce sa pohľadu učiteľov základných škôl na kvalitu štátneho kurikula, ktoré bolo zavedené v roku 2008. Ich analýzou identifikovali autori tejto publikácie dva podstatné atribúty, ktoré vysvetľujú vnímanie myšlienky decentralizácie kurikula u pedagogických zamestnancov základných škôl. Prvým z nich je fakt, že „decentralizačný rozmer prebehnujej reformy kurikula bol respondentmi vnímaný hlavne ako taká úprava kurikula ZŠ, ktorá **vytvára podmienky pre zohľadňovanie individuálnych osobitostí žiaka v procese vzdelávania**. Takmer u všetkých respondentov sa v dotazníku objavila výpoveď, že reforma kurikula priniesla (ako **pozitívny dôsledok**) **vyššie zohľadnenie individuálnych potrieb žiakov a tiež väčšiu možnosť profilácie základných škôl**.“⁶.

Druhý atribút vypovedá o tom, že „decentralizačný rozmer prebehnujej reformy kurikula bol respondentmi **silne vnímaný ako podpora modernizácie metód, stratégií a učebných foriem vo vyučovanom procese na základných školách**. U väčšiny respondentov bol v dotazníku explicitne identifikovaný názor, že **reforma kurikula priniesla (ako pozitívny dôsledok) modernú koncepciu vzdelávania**.“⁷.

Tieto zistenia podľa autorov naznačujú, že úspešnosť reformy závisí vo veľkej miere na tom, ako sa reforma premietne predovšetkým do inštitucionálnych mikroukazovateľov (reforma zdola), ktoré sa realizujú **vnútri školských inštitúcií** a menia charakter edukačného procesu. Patria k nim napríklad stratégie výučby, štruktúra obsahu vzdelávania, hodnotenie, interpersonálne vzťahy a pod. Táto reforma zdola, či zavádzanie inovácií, je vedené viac pedagogickými ako ekonomickými pohnútkami, a preto využíva viac pedagogický diskurz so zreteľnejšími filozofickými východiskami.

Neskôr došlo k vytvoreniu inovovaných štátnych vzdelávacích programov s účinnosťou od 01. 09. 2015. Tvorbu ŠVP pre ZŠ má vo svojej kompetencii ŠPÚ, ako priamo riadená organizácia ministerstva. Dôvodom inovácií ŠVP bolo nielen Programové vyhlásenie vlády na roky 2012 – 2016, ale aj podnety z pedagogickej praxe, ktoré poukazovali na predimenzovanosť obsahu vzdelávania, čo ministerstvo akceptovalo. Práce na inovácii ŠVP sa začali v máji 2012. K návrhu ŠVP sa uskutočnila takmer dvojročná verejná diskusia a uskutočnilo sa tiež niekoľko pracovných stretnutí sekcie regionálneho školstva ministerstva, priamo riadených organizácií a profesijných organizácií. Pripomienky k návrhu boli vyhodnocované ŠPÚ.

Po zapracovaní pripomienok nasledovalo pripomienkové konanie priamo riadených organizácií ministerstva a profesijných organizácií k návrhom ŠVP pre obidva stupne základnej školy, ktoré bolo ukončené 15. 07. 2014. ŠPÚ tieto pripomienky k jednotlivým návrhom opäť vyhodnotil a predložil ich ministerstvu. Finálnu verziu ŠVP ministerstvo schválilo dňa 06. 02. 2015 a zverejnilo na svojom webovom sídle, ako aj na webovom sídle ŠPÚ.^{8,9}

V roku 2015 bol schválený inovovaný ŠVP pre predprimárne vzdelávanie v MŠ, podľa ktorého sa uskutočňovalo predprimárne vzdelávanie v približne 300 MŠ zapojených do pilotnej fázy jeho overovania v priebehu školského roku 2015/2016. S účinnosťou od 01. 09. 2016 bol po vyhodnotení pripomienok k iŠVP pre predprimárne vzdelávanie schválený úplne nový ŠVP pre predprimárne vzdelávanie v MŠ, ktorý tvorí základ pre

⁶ Tamže, s. 103.

⁷ Tamže, s. 103.

⁸ <http://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-1.stupen-zs/>

⁹ <http://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-2.stupen-zs/>

vypracúvanie ŠKVP vo všetkých MŠ zaradených v sieti škôl a školských zariadení Slovenskej republiky.¹⁰

Ministerstvo v nadväznosti na iŠVP pre jednotlivé stupne vzdelávania v školách regionálneho školstva zverejnilo iVP pre žiakov so ZZ a žiakov so VIN s účinnosťou od 01. 08. 2016.¹¹ Podľa iVP pre žiakov so ZZ a žiakov s VIN sa začalo vzdelávanie týchto žiakov počnúc školským rokom 2016/2017.

Inovovaný ŠVP pre **gymnázia** so štvorročným a päťročným vzdelávacím programom¹² a iŠVP pre gymnázia s osemročným vzdelávacím programom¹³ ministerstvo schválilo dňa 20. 03. 2015 s platnosťou od 01. 09. 2015.

Inovovaný ŠVP pre **ZUŠ** sa začal pripravovať už v roku 2012. Aktualizovaná verzia materiálu ŠPÚ z roku 2014 už obsahovala vzdelávacie štandardy a požiadavky na materiálo-technické a priestorové zabezpečenie umeleckého vzdelávania v ZUŠ a bolo ju možné považovať za kľúčový dokument ovplyvňujúci kvalitu umeleckého vzdelávania. Následne prešla odbornou diskusiou a ministerstvo ju schválilo dňa 04. 02. 2015 s platnosťou od septembra 2015.¹⁴ Na základe požiadaviek pedagogickej praxe bola formou dodatkov dvakrát upravená.

Vymedzenie cieľov

Kurikulárna reforma je z logiky veci chápaná ako jedna z kľúčových reforiem realizovaných v rámci **školskej reformy** – oboje možno pritom považovať za súčasť **vzdelávacej transformácie**. Školskú reformu možno vymedziť ako úradne organizovanú a zavádzanú zmenu v školskej sústave, jej predmetom reformovania je školská sústava. V prípade kurikulárnej reformy je predmetom reformovania **kurikulum**.^{15, 16}

Kurikulum je vzdelávací program, projekt či plán. V širšom zmysle kurikulum odpovedá na sedem základných otázok: **prečo** (zmysel, hodnoty, funkcie a ciele vzdelávania); **koho** (ktorú časť populácie); **ako** (pomocou akých učebných stratégií); **kedy** (v ktorých obdobiach života, v akých časových úsekoch, s akými časovými dotáciami); **v čom** (pomocou akého obsahu); **za akých podmienok** (v akom prostredí) a **s akými efektami** (aké výsledky sú očakávané) vzdelávať? V užšom vymedzení je kurikulum chápané ako **cielený obsahový program školského vzdelávania**.^{17, 18}

Na konštruovaní kurikula sa podieľa tiež kultúra, filozofia a náboženstvo ako reflexia spoločnosti. Didaktická transformácia vyjadruje „*spracovanie obsahov predstavujúcich rozličné oblasti kultúry do školského vzdelávania. Táto didaktická transformácia sa týka*

¹⁰ http://www.minedu.sk/data/files/6317_svp_materske_skoly_2016-17780_27322_1-10a0_6jul2016.pdf

¹¹ <http://www.statpedu.sk/sk/deti-ziaci-so-svvp/deti-ziaci-so-zdravotnym-znevychodnenim-vseobecnym-intelektovym-nadanim/vzdelavacie-programy/vzdelavacie-programy-ziakov-so-zdravotnym-znevychodnenim-vseobecnym-intelektovym-nadanim/>

¹² <http://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-gymnazia-so-stvorrocny-patrocny-vzdelavaci-program/>

¹³ <http://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-gymnazia-osemrocny-vzdelavaci-program/>

¹⁴ <http://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-zakladne-umelecke-skoly/>

¹⁵ MAŇÁK, J. – JANÍK, T. – ŠVEC, V.: Kurikulum v súčasnej škole, Brno, 2008.

¹⁶ WALTEROVÁ, E., et al.: *Úloha školy v rozvoji vzdelanosti I. – II. zv.* Poradie vydania neuvedené. Brno: Paido, 2004.

¹⁷ WALTEROVÁ, E.: *Kurikulum. Proměny a trendy v mezinárodní perspektivě.* Brno: Masarykova univerzita, 1994.

¹⁸ PRŮCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J.: *Pedagogický slovník.* Praha: Portál, 1995.

všetkých prvkov vzdelávania, teda tak zložky poznatkovej a kompetenčnej, ako aj oblasti hodnotových vzťahov, myšlienkových operácií i samotného človeka.“.¹⁹

Kurikulárny dokument komplexným spôsobom vymedzuje koncepciu, ciele, obsah a prípadne aj ďalšie parametre vzdelávania. Pravdepodobne najznámejším KD je ŠVP, čo je spoločný, štátom garantovaný rámec vymedzujúci ciele a obsah vzdelávania pre celú populáciu detí a žiakov.

KD sú jedným z nástrojov riadenia a správy škôl. Sú **normatívnym dokumentom** určujúcim (do značnej miery) celkové usporiadanie priebehu vzdelávania v školách, štandardizujú najmä výsledky výchovno-vzdelávacieho procesu, slúžia školám na plánovanie výchovno-vzdelávacieho procesu. KD majú aj **diagnostickú a evaluačnú funkciu**, slúžia na hodnotenie škôl z hľadiska napĺňania požiadaviek štátu na výsledky učenia a učenia sa detí a žiakov. KD slúžia nielen **na informovanie** škôl a učiteľov o požiadavkách štátu na výchovno-vzdelávacie proces a výsledky učenia a učenia sa detí a žiakov, ale tiež aj na informovanie rodičov, detí a žiakov, zamestnávateľov a ďalších zainteresovaných subjektov.

Základným cieľom navrhovanej revízie je pripraviť **moderné kurikulum**, ktoré reaguje na:

- nové spoločenské potreby,
- meniace sa sociálne, ekonomické a politické, ale aj prírodné podmienky,
- premeny deklarovaných hodnôt,
- národnú a európsku kultúru,
- rozvíjajúce sa vedecké poznanie,
- štruktúru a náročnosť zamestnania,
- vznik nových a celkom odlišných profesií a pracovných pozícií a zánik súčasných,
- šírku, hĺbku, novú kvalitu aj spôsob poznávania.

Hlavné charakteristiky kurikula:

- orientácia na dieťa a žiaka, resp. očakávané výsledky učenia a učenia sa dieťaťa a žiaka,
- overovanie dosiahnutých výsledkov učenia a učenia sa žiaka (vzťah očakávaných a dosiahnutých výsledkov učenia),
- učebnú činnosť detí a žiakov: dieťa a žiak sa učí – byť autonómnou osobnosťou, samostatne pracovať a tvorivo konať, byť zodpovedný,
- duchovno-mravný rozvoj osobnosti dieťaťa a žiaka.

Hodnotové východiská kurikula:

- ľudské práva – rešpekt k právam a slobode jednotlivca,
- rovnosť prístupu ku kvalitnému vzdelávaniu,
- demokracia,
- rozmanitosť prírodného prostredia,
- zachovanie environmentálnej udržateľnosti,
- podpora osobnej zodpovednosti,
- spolupatričnosť s komunitou.
- zdôrazňovanie radosti zo vzdelávania,

¹⁹ SKALKOVÁ, J.: *Obecná didaktika*. Praha: ISV nakladatelství, 1999.

- zdôrazňovanie atmosféry spolupráce,
- podpora samostatnosti žiakov pri učení a v školskom živote.

Kurikulum z globálneho hľadiska reflektuje:

- model človeka a jeho postavenie v spoločnosti,
- kultúrne tradície, kvalitu a úroveň ľudskej skúsenosti,
- úroveň poznania, rozvoj vedy a vedných disciplín,
- sociopolitický vývoj, rozvoj ekonomiky a praktické potreby s nimi spojené,
- koncepcie vzdelávania, odvodené z filozofie a kultúry, reflektujúce úroveň poznania v spoločenskovedných disciplínach.

Cieľom tejto kurikulárnej reformy je **aktuálne, jednoznačne a záväzne vymedziť rozsah a obsah vzdelávania**, ktorý je potrebné koncipovať tak, aby zodpovedal **súčasným spoločenským potrebám**. To predpokladá revidovať súčasný obsah KD, predovšetkým jeho cieľové štruktúry (vzdelávacie štandardy) vrátane očakávaných výstupov – výsledkov vzdelávania. Upraviť, nahradiť, zmeniť, redukovať, doplniť všetko, čo sa ukáže ako nevyhnutné.

Kurikulum podporuje:

- zvyšovanie úrovni dosiahnutých výsledkov v základných zručnostiach (gramotnosť, matematika a základy digitálnych zručností),
- zvyšovanie digitálnych kompetencií vrátane programovania a kybernetickej bezpečnosti,
- rozvoja záujmu o vedu, technológiu, inžinierstvo a matematiku (STEM²⁰) a vznik príležitostí pre tvorbu kariéry v rámci STEM,
- zvyšovanie jazykových kompetencií a počet vyučovaných jazykov na školách,
- oboznamovanie detí a žiakov so skúsenosťami v oblasti podnikania v rámci materských škôl, základných škôl a stredných škôl.

Nové prístupy vo vyučovaní jednotlivých predmetov opäť vyzdvihujú **význam medzipredmetových vzťahov**, na ktorý bol kladený dôraz už v minulosti. Pedagogický slovník vymedzuje medzipredmetové vzťahy ako „...*vzájomné súvislosti medzi jednotlivými predmetmi, chápanie príčin a vzťahov presahujúcich rámec predmetu, prostriedok medzipredmetovej integrácie. Progresívnym trendom v zahraničí je riešenie medzipredmetových vzťahov na úrovni kurikula ako celku*“.²¹

Medzipredmetové vzťahy sa tiež definujú ako väzby medzi prvkami didaktických systémov rôznych vyučovacích predmetov. Vychádzajú z obsahových zhôd učiva jednotlivých

²⁰ STEM – science, technology, engineering and maths. Ide o podporu bádateľsky orientovanej výučby, ktorá podnecuje záujem žiakov o tieto odbory nielen počas školskej dochádzky, ale motivuje ich aj k budúcemu profesijnému uplatneniu v tejto oblasti. Neoddeliteľnou súčasťou je tiež dôraz na využívanie moderných technológií.

²¹ PRŮCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J.: *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995.

predmetov (obsahové väzby), spoločných metód a foriem práce (metodické väzby) a z časovej nadväznosti učiva jednotlivých predmetov (časové väzby).

Charakteristiky medzipredmetových vzťahov:

- sú potrebné k vytvoreniu ucelenej predstavy žiakov o prírode a spoločnosti,
- uľahčujú systematizáciu poznatkov z rôznych predmetov,
- napomáhajú odstrániť nežiaduce duplikovanie učiva v jednotlivých predmetoch,
- umožňujú vytvárať schopnosť syntézy a transferu poznatkov a pracovných metód z jedného predmetu do druhého.

Medzipredmetové vzťahy treba kontinuálne metodicky aplikovať v podobe prierezových modelov vo výučbe jednotlivých predmetov.^{22, 23}

Vymedzenie oblasti zmien

Štáty s najúspešnejšími vzdelávacími systémami uskutočňujú **revíziu kurikúl pravidelne**. Dôvodom je najmä meniaci sa svet, spoločnosť a vývoj v rôznych oblastiach vedy a techniky. Zmeny vykonávajú hlavne na základe hĺbkovej analýzy vybraných javov a následnej odbornej diskusie, napr. vo Fínsku začali s revíziou kurikula v roku 2012 a zmeny sa zapracovali v roku 2015. Kurikulárne zmeny sa pripravujú aj v susednej Českej republike. Revízie kurikúl prebiehajú aj vo Francúzsku, kde tiež existuje celý systém indikátorov na pozorovanie stavu vzdelávania.

K myšlienke revízie kurikúl prispieva aj dokument *Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj*²⁴ Organizácie Spojených národov, ktorý je doposiaľ najkomplexnejším súborom globálnych priorít pre zabezpečenie udržateľného rozvoja. Jeho implementáciu prijala vláda SR dňa 24. 07. 2017 uznesením č. 350/2017²⁵ s názvom *Návrh postupu vnútroštátnej implementácie Agendy 2030*. Jedným z cieľov *Agendy 2030* je aj cieľ 4 – kvalitné vzdelanie: zabezpečiť inkluzívne, spravodlivé a kvalitné vzdelávanie a podporovať celoživotné vzdelávacie príležitosti pre všetkých tak, aby všetky dievčatá a všetci chlapci absolvovali bezplatné, spravodlivé a kvalitné základné a stredoškolské vzdelávanie, ktoré by viedlo k relevantným a efektívnym vzdelávacím výstupom²⁶. Z uvedeného dokumentu by sa malo vychádzať aj pri revízií KD na Slovensku.

Celospoločenské zmeny na národnej, európskej a svetovej úrovni poukazujú na neodkladnú potrebu inovácie hlavne obsahu spoločenskovedných predmetov. Obsahovú zmenu vyžadujú nové technológie, informatika a aj oblasť prírodovedných predmetov a matematiky. Obsahovým a procesným zmenám sa nevyhne ani vzdelávacia oblasť jazyk a komunikácia. Ak majú zmeny nadobudnúť systémový charakter, musia sa dotýkať aj vzdelávacieho obsahu na stredných odborných školách a konzervatóriách. Pravidelné zmeny z aspektu obsahu vzdelávania si vyžadujú aj špecifické vyučovacie predmety určené pre žiakov so zdravotným

²² PRŮCHA, J.: *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002.

²³ SKALKOVÁ, J.: *Obecná didaktika*. 2. rozšírené a aktualizované vydání. Praha: Grada, 2007.

²⁴ <https://www.vicpremier.gov.sk/index.php/investicie/agenda-2030/index.html>

²⁵ http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Uznesenie-16324?prefixFile=u_

²⁶ https://phf.euba.sk/www_write/files/slides/2017-11-13-Agenda-2030.pdf

znevýhodnením. Vymedzenie oblastí obsahových zmien by sa malo realizovať na základe exaktne vyskúmaných údajov.

Návrh na úpravy v jednotlivých kľúčových kompetenciách:²⁷

1. Čitateľská gramotnosť

Posilnenie čitateľskej gramotnosti ako základu pre ďalšie vzdelávanie a komunikáciu v rôznych spoločenských a kultúrnych kontextoch.

2. Cudzie jazyky

Zlepšenie schopnosti používať viaceré cudzie jazyky, aby boli ľudia aktívne a lepšie pripravení na výzvy súčasných viacjazyčných a rozmanitých spoločností.

3. Veda, technológia, inžinierstvo a matematika (STEM)

Zameranie sa na zlepšenie získania týchto kompetencií na podporu vedeckého porozumenia a spolupráca škôl s vysokými školami a vedeckými inštitúciami.

4. Digitálne zručnosti

Posilnenie dôveryhodného a kritického využívania digitálnych technológií, vrátane kódovania a programovania, ako aj aspektov kybernetickej bezpečnosti za účelom ochrany a bezpečnosti občianstva.

5. Osobnostné a sociálne zručnosti

Podpora uvedených zručností za účelom účasti na aktívnom spoločenskom živote.

6. Občianske kompetencie

Zdôrazňujúc dôležitosť demokratickej účasti na budovaní európskych hodnôt, trvalo udržateľného rozvoja a mediálnej gramotnosti.

7. Podnikateľské kompetencie

Zlepšenie podnikateľských postojov na podporu osobného potenciálu, tvorivosti a sebahodnotenia.

²⁷ *Posilnenie európskej identity prostredníctvom vzdelávania a kultúry*. Materiál EK o vzdelávaní a odbornej príprave, o ktorom diskutovali prezidenti a predsedovia vlád členských štátov EÚ dňa 17. 11. 2017 na sociálnom samite v Göteborgu vo Švédsku;
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=COM%3A2017%3A673%3AFIN>.

8. Kultúrne povedomie a vyjadrovanie

Zvyšovanie zručností v oblasti kultúry a schopnosť vyjadrovať nápady rôznymi spôsobmi a kontextami v súlade s princípmi vzájomnej tolerancie.

II. Aktéri, ktorí sa budú podieľať na zmenách kurikúl

MŠVVaŠ SR – podľa § 14 zákona 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

ŠPÚ – výskumní a odborní zamestnanci – realizátori zmien v oblasti všeobecného vzdelávania.

ŠIOV – výskumní a odborní zamestnanci – realizátori zmien v oblasti OVP.

Vysoké školy – vysoké školy pripravujúce učiteľov materských škôl, základných škôl, stredných škôl a základných umeleckých škôl – vysokoškolskí pedagógovia podieľajúci sa na pregraduálnej príprave budúcich učiteľov a zabezpečujúce aj postgraduálnu časť prípravy.

Kurikulárna rada – podľa § 159 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

NÚCEM – bude sa podieľať na príprave nástrojov analýz a administrácii diagnostiky na základe odporúčaní tvorcov zmien.

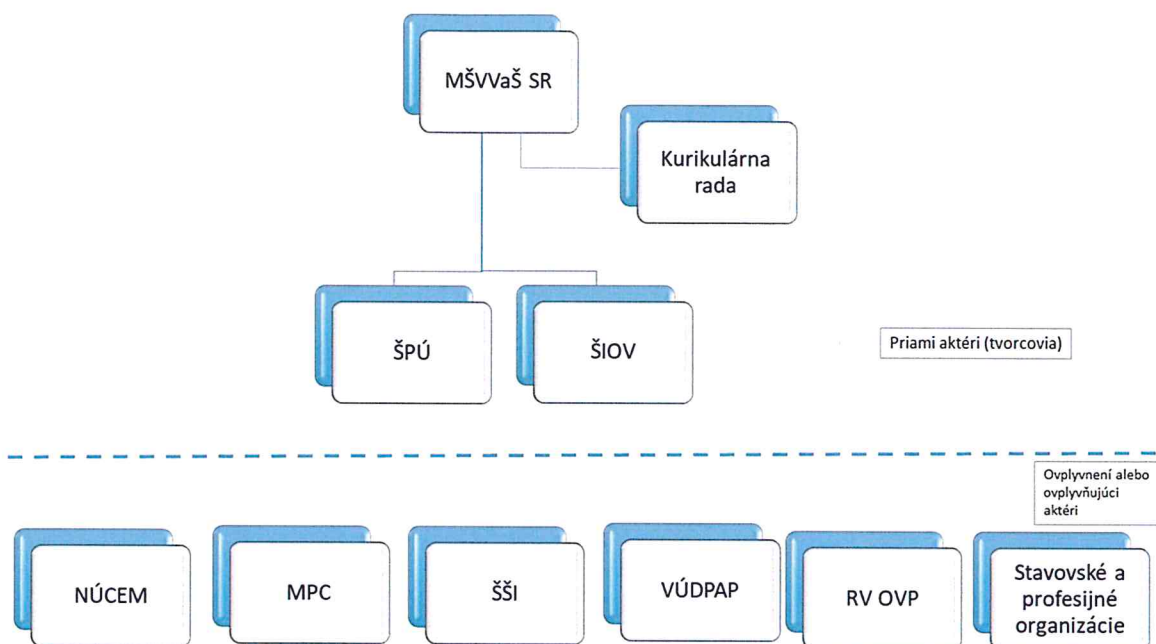
MPC – na základe vytvorených dokumentov bude zabezpečovať informovanosť odbornej učiteľskej verejnosti v cyklickej pravidelnosti.

VÚDPaP – posúdi KD z hľadiska relevantných výsledkov výskumu (vedecko-výskumnej činnosti) v oblasti psychologických aspektov osobnostného a kognitívneho vývinu detí/žiacov. Svoju expertízu bude realizovať pri zmene KD určených pre predprimárny stupeň, 1. a 2. stupeň ZŠ, SŠ a vzdelávanie detí a žiacov so ZZ a VIN.

Rada vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu – je zriadená vládou Slovenskej republiky ako poradný orgán pre oblasť odborného vzdelávania a prípravy. Prerokúva všetky kurikulárne dokumenty predkladané ŠIOV-om.

Stavovské organizácie a profesijné organizácie – zastupujúce alebo reprezentujúce školy, profesijné a stavovské organizácie podľa zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Schéma 1: Aktéri, ktorí vstupujú do spolupráce pri tvorbe KD

III. Kurikulárne dokumenty

Kurikulárne dokumenty – ŠPÚ:

- štátne vzdelávacie programy (vrátane RUP a vzdelávacích štandardov – výkonového a obsahového),
- vzdelávacie programy pre deti a žiakov so ZZ a pre žiakov so VIN.

Kurikulárne dokumenty – ŠIOV:

- štátny vzdelávací program pre odborné vzdelávanie a prípravu (ŠVP pre OVP), pre jednotlivé skupiny študijných odborov a učebných odborov (ďalej len „ŠVP“) (rámcové učebné plány, vzdelávacie štandardy),
 - dodatky k štátnym vzdelávacím programom pre OVP, pre jednotlivé skupiny študijných odborov a učebných odborov,
 - vzorové učebné plány (ďalej len „VUP“),
 - vzorové učebné osnovy (ďalej len „VUO“),
 - normatívy materiálno-technického a priestorového zabezpečenia pre jednotlivé skupiny študijných odborov a učebných odborov (ďalej len „normatívy“).

Zmeny KD sa budú podľa § 27 ods. 2 školského zákona týkať:

- materských škôl,
- základných škôl,
- gymnázií,
- stredných odborných škôl,

- stredných športových škôl,
- konzervatórií,
- škôl pre deti a žiakov so ŠVVP,
- základných umeleckých škôl,
- jazykových škôl.

IV. Životný cyklus kurikulárnych dokumentov

Životný cyklus dokumentov opisuje proces ich vzniku, implementácie a následných zmien. K tejto problematike možno zvoliť viacero prístupov. Sú krajiny, ktoré revíziu zvládli do dvoch rokov, ale sú krajiny, ktoré na ňu potrebovali podstatne viac času, napr. Veľká Británia. Nezanedbateľný je aj faktor požadovanej hĺbky zmien.

Predkladaný návrh má ambíciu realizácie hlbších zmien. Situácia ukazuje, že kurikulárne zmeny urobené v roku 2015, v materských školách v roku 2016, budú potrebovať obsahové a procesné zmeny. S odstupom času a aj z niektorých skúseností z exaktnej diagnostiky domácej, ale aj zahraničnej proveniencie (Testovanie 5, Testovanie 9, PISA, PIRLS a iné merania získané objektivizovanými formami diagnostiky) **vyplýva nevyhnutnosť dôkladne analyzovať a revidovať obsahy niektorých vyučovacích predmetov**. Ide najmä o ich časové zaradenie, rozsah a časť, kde by ŠVP mal zahŕňať aj záväzné procesné podmienky na jeho realizáciu (napr. zoradenie učiva, presné možnosti inovácie faktov, jasné rozdelenie povinných a nadstavbových kompetencií a iné). Učitelia by nemali vidieť slobodu v tom, že navrhujú často obsah o neprimerané kvantá informácií, že učebnicu dopĺňajú neregulovaným počtom pracovných zošitov a sťahovaním množstva informácií z internetu, ale že ich sloboda spočíva v kvalitnom didakticko-metodickom spracovaní učiva.

Časový interval revízií kurikulov spočíva spravidla v trvaní dĺžky každého stupňa vzdelávania plus jeden rok na kompletizáciu návrhu. Počas trvania dĺžky stupňa vzdelávania by sa mal realizovať výskum zameraný na vzdelávacie štandardy. V roku po trvaní stupňa vzdelávania by boli na základe výsledkov výskumu vypracované návrhy zmien.

V rámci odborného vzdelávania a prípravy bude systémové revidovanie kurikulov prebiehať v primárnej a sekundárnej fáze. Revidovanie bude ovplyvňovať analýza implementovaných dokumentov, ale aj analýza potrieb trhu práce a sledovanie uplatniteľnosti jednotlivých absolventov na trhu práce. Z tohto dôvodu bude systém revidovania a zberu dát trvať dĺžku stupňa vzdelania plus rok po ukončení vzdelávania. V druhom roku po ukončení stupňa vzdelávania je možné na základe výsledkov výskumu vypracovať návrhy zmien.

Revidovanie a tvorba kurikulov v OVP predpokladá vzájomné aplikačné prepojenie odborných i všeobecnovzdelávacích predmetov (odstránenie duplicit v obsahu vzdelávania všeobecnovzdelávacích a odborných predmetov). Zo systémového hľadiska bude plánovanie zmien KD v rámci odborného vzdelávania a prípravy prebiehať v dvoch fázach:

- primárna fáza: ide o životný cyklus dokumentov identický so životným cyklom v prípade všeobecnovzdelávacích predmetov. Na základe výsledkov analýzy implementácie KD vzniká návrh postupov a opatrení komplexného charakteru;
- sekundárna fáza: ide o systém rýchlych zmien, ktoré sa realizujú na základe podnetov trhu práce a požiadaviek zamestnávateľov, ktoré súvisia s inováciou technológií a vývojom jednotlivých odvetví. Realizuje sa formou dodatkov k existujúcim KD.

Schéma 2: Proces vzniku a implementácie KD

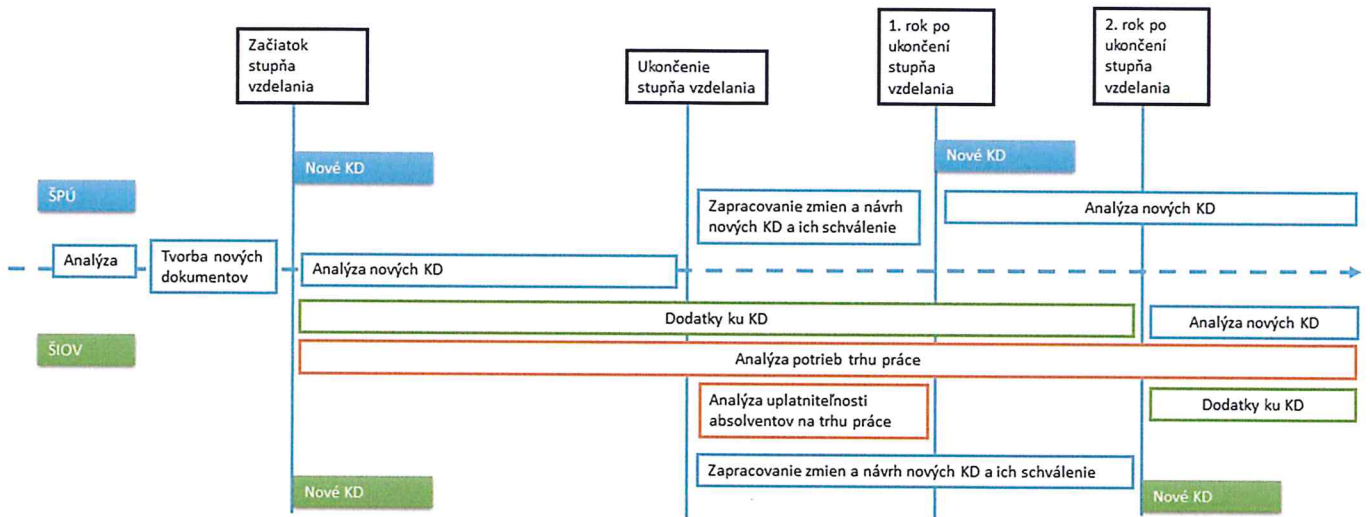
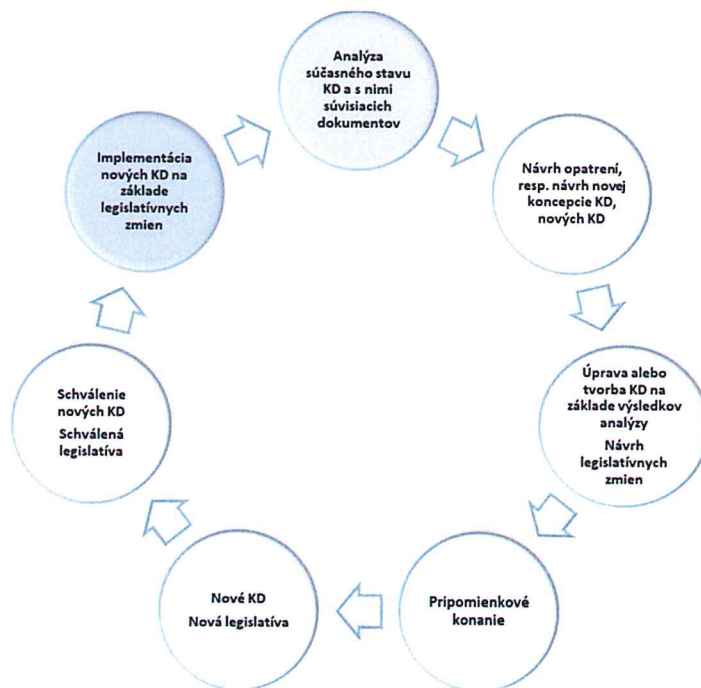

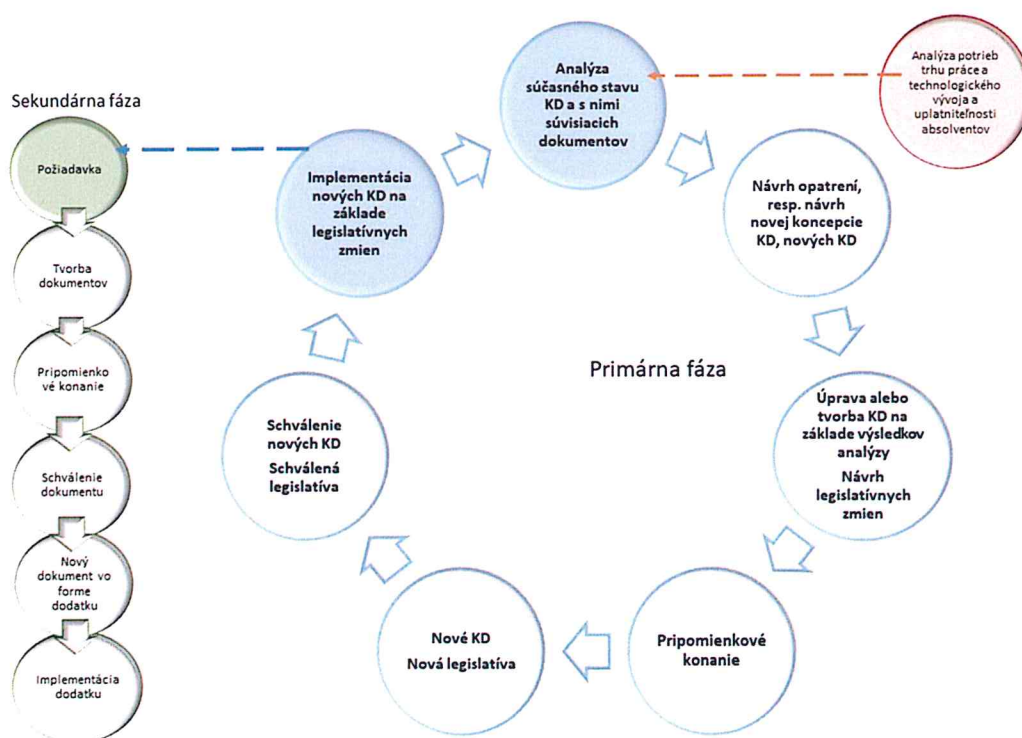
Schéma 3: Životný cyklus KD všeobecnovzdelávacích predmetov

Tab. 1: Časový interval revízií kurikúl (v kompetencii ŠPÚ)

KD v kompetencii ŠPÚ	Počet rokov	Komplexná zmena na základe analýzy po
MŠ	3	4
1. stupeň ZŠ	4	5
2. stupeň ZŠ	5	6
gymnázium so štvorročným štúdiom	4	5
gymnázium s päťročným štúdiom	5	6
gymnázium s osemročným štúdiom	8	5
Pre deti a žiakov so ZZ a VIN (predprimárne až vyššie sekundárne vzdelávanie)	3 – 5	4 – 6
ZUŠ – prvý stupeň základného štúdia	4 + 5	5
ZUŠ – druhý stupeň základného štúdia	4	5

Schéma 4: Životný cyklus KD pre odborné vzdelávanie a prípravu

Tab. 2: Časový interval revízií kurikúl (v kompetencii ŠIOV)

KD v kompetencii ŠIOV a iné súvisiace dokumenty		Počet rokov	Komplexná revízia na základe analýzy po
ŠVP pre OVP, pre jednotlivé skupiny študijných a učebných odborov (rámcové učebné plány, vzdelávacie štandardy)	F	2 – 3	6 roku
ŠVP pre OVP, pre jednotlivé skupiny študijných a učebných odborov (rámcové učebné plány, vzdelávacie štandardy)	H	3	
ŠVP pre OVP, pre jednotlivé skupiny študijných a učebných odborov (rámcové učebné plány, vzdelávacie štandardy)	H	4	
ŠVP pre OVP, pre jednotlivé skupiny študijných a učebných odborov (rámcové učebné plány, vzdelávacie štandardy)	K	4 – 5	
ŠVP pre OVP, pre jednotlivé skupiny študijných a učebných odborov (rámcové učebné plány, vzdelávacie štandardy)	M	4 – 5	
nadväzujúce formy štúdia v závislosti od nových KD	L, N	1 – 2	v nadväznosti na východiskový KD
ŠVP pre OVP, pre jednotlivé skupiny študijných a učebných odborov (rámcové učebné plány, vzdelávacie štandardy)	Q	2 – 3	
normatívy materiálo-technického a priestorového zabezpečenia pre jednotlivé skupiny študijných a učebných odborov (ďalej len „normatívy“)			podľa potreby v súlade s vývojom jednotlivých odvetví
dotatky k ŠVP pre OVP pre jednotlivé skupiny študijných a učebných odborov			každý rok v súlade s potrebami trhu práce a vývojom jednotlivých odvetví

Poznámka:

1. Počet rokov sa môže meniť, ak ide o odbory pedagogických a sociálnych akadémií v závislosti od zmeny profesijných štandardov začínajúcich pedagogických zamestnancov.
2. ŠVP pre OVP, pre jednotlivé skupiny študijných a učebných odborov (rámcové učebné plány, vzdelávacie štandardy) – uvedené sa týka aj strednej športovej školy.

V. Materiálne a personálne zabezpečenie revízií kurikúl

Podľa § 14 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ministerstvo na plnenie svojich úloh v rozsahu svojej pôsobnosti zriaďuje ústavy na plnenie úloh v oblasti rezortného výskumu a odborného-technického usmerňovania všeobecného a odborného školstva, organizácie na zabezpečenie odborného a metodického riadenia škôl a školských zariadení, ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov, metodicko-pedagogické centrá na výkon metodickej činnosti a na ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov a nepedagogických zamestnancov.

V nadväznosti na uvedené sa rozpočet na materiálne a personálne zabezpečenie systémového modelu tvorby KD zahrnie do každoročných kontraktov uzatvorených medzi ministerstvom a konkrétnymi priamo riadenými organizáciami.

VI. SWOT analýza

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • Mobilizácia výskumného potenciálu • Systematizácia zmien vytvorí pozitívnu klímu pre ich prijímanie u odbornej aj laickej verejnosti • Celospoločenské zmeny a vedecké inovácie sa budú pravidelne odrážať v KD • Kompatibilné načasovanie zmien KD pre všeobecnovzdelávacie predmety a pre KD pre OVP 	<ul style="list-style-type: none"> • Vysoký podiel neodborne odučených vyučovacích hodín • Nesystematické ďalšie vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov • Pregraduálna príprava budúcich pedagógov nedostatočne reaguje na požiadavky pedagogickej praxe • Nekompatibilita v rámci inovácie všeobecnovzdelávacích predmetov pre OVP (KD pre predmety vo vzdelávacej oblasti jazyk a komunikácia platné od 2015, ostatné od roku 2013)
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> • Skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu • Lepšie vzdelávacie výsledky žiakov • Lepšia pripravenosť žiakov pre trh práce a občiansky život • Profesionálny rast učiteľov • Oslabenie niektorých sociálno-patologických javov v školách • Spolupráca priamo riadených organizácií ministerstva s vysokými školami a medzi sebou navzájom 	<ul style="list-style-type: none"> • Finančné zabezpečenie • Personálne zabezpečenie • Odmietanie zmien zo strany učiteľov • Odmietanie spolupráce zo strany hlavných aktérov • Slabá angažovanosť štátu

VII. Záver

Navrhovaná revízia KD počíta **so systémovou podporou zo strany ministerstva**, čo je jedným z dôležitých predpokladov ústretovosti škôl a učiteľov realizovať reformu KD a implementovať štátny vzdelávací štandard do svojich ŠkVP. Nevyhnutným predpokladom je odborne fundovaná interpretácia teoretických východísk a koncepcie kurikula, objasnenie základných princípov, ako aj zdôvodnenie kurikulárnej zmeny v kontexte súčasných a perspektívnych vzdelávacích potrieb spoločnosti.

Výskumy tiež ukazujú, že napriek internacionalizácii je prístup jednotlivých štátov veľmi rozdielny. Od relatívnej voľnosti vo Fínsku po veľmi široké ponímanie súčasne sa meniacich kurikul v Taliansku, kde snahy ďaleko prekračujú politiku vzdelávania a riešia napríklad problémy chudobných regiónov (možno inšpirácia aj pre SR).

Školské systémy v krajinách Európskej únie sú veľmi rôznorodé a v mnohých aspektoch odlišné. Napriek týmto rozdielom v nich však možno nájsť určité zhodné prvky a princípy, čo ale občas môže zvädzať k myšlienke ich harmonizácie a k snahe vystaviť vzdelávacie systémy rovnakým podmienkam a požiadavkám. V niektorých momentoch komparácia pokrívka a nemožno ju realizovať, pretože na úrovni jednotlivých štátov sú vzdelávacie systémy formované zabehnutou tradíciou a miestnymi podmienkami a kontextom, ako aj administratívnymi štruktúrami krajín, ktoré sa líšia.

Záverečné konštatovania však smerujú k cieľu všade vo svete obmedziť neustále zorad'ovanie detí a žiakov od najlepších po najslabšie, ako aj podobné zorad'ovanie krajín a regiónov. Cieľom by mal byť učiaci sa, ktorý bude mať najväčší benefit zo vzdelávacieho systému a po ukončení vzdelávania bude pripravený na reálny život.

Zoznam použitých skratiek

Agenda 2030 – Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj

EÚ – Európska únia

EK – Európska komisia

F – skupiny učebných odborov, do ktorých sú zaradené učebné odbory na stredných odborných školách, ktorých absolvovaním žiak získa **nižšie stredné odborné vzdelanie**

H – učebných odborov, do ktorých sú zaradené učebné odbory a zamerania učebných odborov na stredných odborných školách, absolvovaním ktorých žiak získa **stredné odborné vzdelanie**

i – inovovaný

iŠVP – inovovaný štátny vzdelávací program

K – skupiny študijných odborov s praktickým vyučovaním formou odborného výcviku, do ktorých sú zaradené študijné odbory a zamerania študijných odborov na stredných odborných školách, absolvovaním ktorých žiak získa **úplné stredné odborné vzdelanie**. Ak sa vyučovanie organizuje formou kvalifikačného štúdia, v kóde študijného odboru sa písmeno „K“ nahrádza písmenom „N“

KD – kurikulárny dokument, kurikulárne dokumenty

L – skupiny študijných odborov pre absolventov učebných odborov, do ktorých sú zaradené študijné odbory a zamerania študijných odborov na stredných odborných školách, absolvovaním ktorých žiak získa **úplné stredné odborné vzdelanie**

M – skupiny študijných odborov s praktickým vyučovaním formou odbornej praxe alebo umeleckej praxe, do ktorých sú zaradené študijné odbory a zamerania študijných odborov na stredných odborných školách, absolvovaním ktorých žiak získa **úplné stredné odborné vzdelanie**. Ak sa vyučovanie organizuje formou kvalifikačného štúdia, v kóde študijného odboru sa písmeno „M“ nahrádza písmenom „N“

MŠ – materské školy

MPC – Metodicko-pedagogické centrum

MŠVVaŠ SR/ministerstvo – Ministerstvo školstva, vedy, výskum a športu SR

NÚCEM – Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania

OVP – odborné vzdelávanie a príprava

PISA – Programme for International Student Assessment

PIRLS – Progress in International Reading Literacy Study

Q – skupiny študijných odborov, do ktorých sú zaradené študijné odbory a zamerania študijných odborov na stredných odborných školách, absolvovaním ktorých žiak získa

vyššie odborné vzdelanie.

RV OVP – Rada vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu

RUP – rámcový učebný plán

SR – Slovenská republika

SRŠ – sekcia regionálneho školstva

SŠ – stredná škola

SWOT analýza – je nástroj strategického plánovania používaný na hodnotenie silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb. Silné stránky (**S**trengths), slabé stránky (**W**eaknesses), príležitosti (**O**pportunities), ohrozenia (**T**hreats)

ŠIOV – Štátny inštitút odborného vzdelávania

ŠkVP – Školský vzdelávací program

ŠPÚ – Štátny pedagogický ústav

ŠŠI – Štátna školská inšpekcia

ŠVP – Štátny vzdelávací program

ŠVVP – špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby

VIN – všeobecné intelektové nadanie

VP – vzdelávacie programy

VO – vzdelávacia oblasť

VŠ – vysoké školy

VÚDPaP – Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

VUO – vzorové učebné osnovy

VUP – vzorové učebné plány

ZŠ – základná škola

ZUŠ – základná umelecká škola

ZZ – zdravotné znevýhodnenie

Návrh systémového modelu tvorby kurikulárnych dokumentov vrátane procesu ich periodickej inovácie.....	0
I. Kontext a teoretické vymedzenie problému	1
Vymedzenie cieľov	3
Vymedzenie oblasti zmien	6
II. Aktéri, ktorí sa budú podieľať na zmenách kurikúl.....	8
III. Kurikulárne dokumenty.....	9
IV. Životný cyklus kurikulárnych dokumentov	10
V. Materiálne a personálne zabezpečenie revízií kurikúl	13
VI. SWOT analýza	14
VII. Záver	14
Zoznam použitých skratiek	16
Obsah	18